

De slachtoffer-daderdichotomie in de psychiatrie

K. H. NAUDTS, K. DHONDT, F. VAN DEN EYNDE, M. VERVAET,
K. AUDENAERT, C. VAN HEERINGEN

ACHTERGROND Er is een opvallende en vaak morele dichotomie in de beeldvorming van slachtoffers en daders in de psychiatrische hulpverlening. Vaak worden slachtoffers gezien als onschuldig en onberispelijk, en daders als onwaardig en verwerpelijk. De relatie tussen victimisatie, delinquentie en psychopathologie is echter complex.

DOEL Nagaan welke verbanden in de literatuur beschreven zijn tussen enerzijds victimisatie en delinquent gedrag, en anderzijds tussen victimisatie en psychopathologie. Nagaan hoe deze twee onderzoekslijnen samen kunnen worden gebracht.

METHODE Literatuuronderzoek met behulp van Medline (1966-nu) en PsycINFO (1980-nu), met als zoektermen victim, victimisation, offender, perpetrator, delinquency, mental disorder, psychopathology.

RESULTATEN Ervaringen van victimisatie in de kindertijd lijken een risicofactor van zowel psychopathologie als delinquentie. Een algemene disfunctionele en kansarme achtergrond, geassocieerd met victimisatie in de kindertijd lijkt echter belangrijker. Geen enkel verband lijkt lineair in een bepaalde richting.

CONCLUSIE De slachtoffer-daderdichotomie is onjuist. Er is een duidelijke relatie tussen victimisatie en delinquentie/psychopathologie. Verder prospectief onderzoek is nodig om de onderliggende mechanismen beter in kaart te brengen en om meer adequate preventie- en behandelingsstrategieën te kunnen ontwikkelen.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 46(2004)4, 219-227]

TREFWOORDEN delinquent, psychopathologie, victimisatie

Een slachtoffer wordt doorgaans gedefinieerd als 'iemand die schade lijdt'. Dit is een zeer breed concept: een persoon kan op vele manieren (bijvoorbeeld fysiek, psychologisch, financieel, sociaal) schade lijden en dat door minstens evenveel verschillende omstandigheden of gebeurtenissen. Binnen het juridische kader wordt de definitie van slachtoffer meestal verengd tot 'een persoon die schade lijdt ten gevolge van delinquent gedrag van een andere persoon.'

De interesse van criminologen voor slachtof-

fers gaat terug tot de jaren veertig en vijftig. In die tijd werden slachtoffers vaak gezien als de eigenlijke uitlokkers van de misdrijven die hen overkomen waren (Von Hentig 1948; Wolfgang 1958)! Gedurende de jaren zestig en zeventig werd deze beschuldigende benadering van slachtoffers zwaar bekritiseerd (Zedner 1994). Parallel hiermee nam het wetenschappelijk onderzoek hierover toe. De toenemende interesse voor, en de bewustwording van, de noden van slachtoffers had naast een uiteraad voornamelijk positief effect ook een belang-

rijk nadeel: de term slachtoffer werd vanaf toen meer dan ooit beladen met een moreel oordeel. Volgens de publieke opinie zijn de termen slachtoffer en dader dichotome begrippen. Het ene sluit bovendien het andere uit. Slachtoffers worden gezien als onschuldig, onberispelijk en zonder enig verleden op het vlak van misdaad. Zij verdienen dan ook sympathie, hulp, vergoeding en/of schadeloosstelling. Anderzijds worden daders beschouwd als onwaardig. Ze worden vaak bestempeld en gedemoniseerd.

Deze slachtoffer-daderdichotomie wordt echter problematisch als het slachtoffer tevens dader is, zoals bijvoorbeeld de juwelier die bij een overval de overvaller neerschiet. In sommige omstandigheden is het onderscheid tussen slachtoffer en dader trouwens arbitrair en is het bijvoorbeeld uitsluitend gebaseerd op de aard en gevolgen van het delict (Fagan e.a. 1987). De slachtoffer-daderdichotomie slaagt er niet in de complexiteit van de relatie slachtoffer-dader te bevatten en kan als zodanig leiden tot onbegrip en negeren van de personen die in beide categorieën vallen.

In dit artikel wordt dieper ingegaan op een deelaspect van de relatie slachtoffer-dader: de manier waarop geestesgestoorde (lijdend aan een psychiatrische aandoening) daders gezien kunnen worden als slachtoffers. In het bijzonder wordt dieper ingegaan op de verschillende mechanismen die deze relatie beïnvloeden. Een beter begrip van deze mechanismen die leiden tot delinquent gedrag bij geestesgestoorde daders kan helpen om preventie- en behandelingsstrategieën te ontwikkelen.

In het artikel ligt de klemtoon steeds op het begrip slachtoffer in de criminologische betekenis van het woord – in het bijzonder slachtoffer van delinquent gedrag. Uiteraard zou men wel degelijk geestesgestoorde daders tot slachtoffers in brede zin van het woord kunnen rekenen; geestesgestoorde daders kan men beschouwen als slachtoffer van de maatschappij, het politieke en/of juridische systeem, de media. De beperking tot de criminologische definitie in dit artikel impliceert geenszins een onderschatting van deze diverse ter-

reinen, maar deze vallen buiten het bestek van dit artikel.

De vakliteratuur beschrijft de relatie tussen victimisatie en delinquent gedrag en tussen victimisatie en geestesstoornis afzonderlijk. In dit artikel worden deze twee relaties eveneens afzonderlijk besproken, voordat wordt overgegaan op een aantal suggesties om deze twee onderzoekslijnen samen te brengen.

METHODE

Literatuuronderzoek is verricht met behulp van Medline, betreffende de periode van 1966 tot nu, en met behulp van PsycINFO, van 1980 tot nu. Als zoektermen zijn gebruikt: *victim, victimisation, offender, perpetrator, delinquency, mental disorder, psychopathology*. Er werden 389 referenties gevonden, waaruit 83 artikelen op basis van titel en samenvatting werden geselecteerd. Uit de betreffende referentielijsten werden 32 aanvullende artikelen geselecteerd.

RESULTATEN

Victimisatie tijdens de kindertijd als een voorloper van delinquent gedrag

Er is een massa aan klinische evidentie en casuïstiek verschenen over daders die in hun kindertijd slachtoffer zijn geweest van mishandeling, zowel fysiek als seksueel. Dit heeft geleid tot de wijdverspreide opinie dat geweld geweld uitlokt. Hiervoor worden vaak de termen ‘cirkel van geweld’ en ‘intergenerationele transmissie van geweld’ gebruikt (Widom 1989a).

Methodologische problemen Widom (1989a) stelde dat onderzoeken over delinquenten en psychiatrische patiënten suggereren dat mishandeling en verwaarlozing tijdens de kindertijd gerelateerd zijn aan later gewelddadig crimineel gedrag. Er blijken echter talrijke methodologische problemen te zijn in het onderzoek naar de langetermijneffecten van kindermishandeling:

de meeste onderzoeken zijn gebaseerd op retrospectieve zelfrapportage; vaak is kindermishandeling inadequaat gedefinieerd en geverifieerd; en in heel weinig onderzoeken wordt er gewag gemaakt van *baseline* prevalentiecijfers in controlegroepen (Widom 1989a). Aantonen dat een bepaalde groep van misbruikte personen op latere leeftijd een hoge frequentie van gewelddadig gedrag vertoont, is zinloos als de basisfrequentie van gewelddadig gedrag in de populatie waaruit zij komen niet bekend is (Monahan 1981). In die zin is ook het aantonen van een hoge frequentie van misbruik of mishandeling in de kindertijd bij geestesgestoorde ouders van beperkte waarde als de basisfrequentie van misbruik of mishandeling in de populatie waaruit zij komen niet bekend is (Widom 1989a). Geen van beide basisfrequenties zijn precies bekend. Dit komt ons inziens door een aantal methodologische problemen.

De vele familiale en sociodemografische kenmerken die meer voorkomen in families waar misbruik plaatsvindt, zijn geassocieerd met delinquentie en latere criminaliteit. Het feit dat deze kenmerken ook voorkomen in families waar geen misbruik plaatsvindt, kunnen bepaalde bevindingen vertekenen. Het gebruik van controlegroepen zou dit probleem kunnen verhelpen, op voorwaarde dat ze zorgvuldig gekozen worden teneinde het onafhankelijke effect van victimisatie accuraat te kunnen evalueren.

De retrospectieve aard van de meeste onderzoeken vormt een ander ernstig probleem door bijvoorbeeld het risico van onjuiste of verminderde herinnering van bepaalde gebeurtenissen in de kindertijd. Bovendien hebben mensen de neiging om met terugwerkende kracht betekenisvolle patronen te zien en te geven aan bepaalde gebeurtenissen van vroeger en – in het geval van ouders – deze in verband te brengen met hun delicten.

Gecontroleerde onderzoeken Widom (1989b) onderzocht tot op welke hoogte personen die misbruikt of verwaarloosd waren in hun kindertijd al dan niet meer gewelddadig of ander crimineel gedrag vertoonden op latere leeftijd. Ze verzamelde

alle casussen van fysieke mishandeling, seksuele mishandeling en verwaarlozing (908 casussen werden geïncludeerd) via de rechtbank – als dusdanig juridisch bewezen – van 1969 tot 1989. Een controlegroep werd samengesteld van personen geboren in hetzelfde ziekenhuis of afkomstig van dezelfde school of buurt. Zo goed als mogelijk werden de controles gematcht voor leeftijd, geslacht, etniciteit en familiale socio-economische achtergrond. Officiële aanhoudingsrapporten werden nagekeken op crimineel gedrag in brede zin. Het onderzoek is dus gebaseerd op officiële aanhoudingsrapporten, waardoor de feiten die niet door politie of justitie werden gedetecteerd, niet werden geïncludeerd. In vergelijking met de controlepersonen vertoonden misbruikte en verwaarloosde kinderen meer aanhoudingen tijdens de adolescentie (26 versus 17%); meer aanhoudingen als volwassene (29 versus 21%) en meer aanhoudingen voor alle soorten gewelddadige delicten (11 versus 7%) (Widom 1989a; 1989b). Misbruikte en verwaarloosde kinderen hadden tevens een groter gemiddeld aantal delicten en een gemiddeld lagere leeftijd bij het eerste delict. Ondanks significante verschillen in de mate van betrokkenheid in gewelddadige delicten, vertoonden niet-misbruikte en niet-verwaarloosde kinderen een even grote tendens als misbruikte of mishandelde kinderen tot het voortzetten van crimineel gedrag, als ze eenmaal die weg opgegaan waren. Hoe dan ook, misbruikte of mishandelde kinderen werden vaker dan de controlepersonen plegers van gewelddadige delicten. Er waren echter belangrijke geslachtelijke en etnische verschillen. Misbruikte of verwaarloosde mannen en zwarte kinderen werden vaker aangehouden voor gewelddadige delicten op latere leeftijd. Dit was niet het geval bij meisjes en blanken (Rivera & Widom 1990).

Op basis van de ‘cirkel-van-geweld-hypothese’ zou men kunnen verwachten dat personen die slachtoffer zijn geweest van uitsluitend fysieke mishandeling later meer gewelddadig gedrag vertonen dan diegenen die seksueel misbruikt of verwaarloosd zijn. Inderdaad was een groter deel van diegenen die fysiek mishandeld werden later be-

trokken in gewelddadige delicten, dan diegenen die seksueel misbruikt of verwaarloosd werden. Het verschil was echter heel klein en het type van misbruik of verwaarlozing bleek een minder krachtige voorspeller van later gewelddadig delinquent gedrag dan geslacht, leeftijd en etniciteit.

Een ander vaak geciteerd onderzoek dat gebruikmaakte van controlegroepen, was de *Cambridge-Somerville study* in Massachusetts in de VS (McCord & McCord 1959). Dit is een longitudinaal onderzoek op basis van 232 patiëntendossiers, opgemaakt tussen 1935 en 1945. Deze 232 mannen werden verdeeld naargelang de manier waarop zij door hun omgeving benaderd waren: verwaarloosd, misbruikt, afgewezen of liefdevol benaderd (McCord 1983). Deze mannen werden opgespoord in de jaren zeventig. Juvenile delinquentie bleek hoger bij de misbruikte, verwaarloosde en afgewezen jongens dan bij degenen die op een liefdevolle wijze grootgebracht waren. Ongeveer de helft van de verwaarloosde of misbruikte jongens had of reeds een veroordeling opgelopen voor ernstige criminele feiten, of was alcoholafhankelijk of geestesziek geworden, of was gestorven op een ongebruikelijk jonge leeftijd. Hoewel alcoholisme en criminaliteit niet gerelateerd waren aan het voorkomen van misbruik in de kindertijd, waren ze wel gerelateerd aan de omvang van de schadelijke gevolgen van misbruik. Maternaal zelfvertrouwen en onderwijs leken de kwetsbaarheid voor een negatieve impact van misbruik te reduceren. Het schadelijk effect van misbruik bleek het grootst onder diegenen met agressieve ouders. In dit onderzoek werd geconcludeerd dat misbruik en verwaarlozing in de kindertijd een risicofactor leken voor toekomstige delinquentie, maar dat afwijzing door de ouders zelfs een nog sterkere voorspeller voor criminaliteit leek.

Victimisatie in de kindertijd als een voorloper van psychopathologie

Geesteszieke daders zijn uniek in die zin dat ze delinquent gedrag vertonen én lijden aan een psychiatrische aandoening. Bepaalde ervaringen

in de kindertijd worden gezien als risicofactoren voor het ontwikkelen van psychiatrische aandoeningen op latere leeftijd.

Methodologische problemen De onderzoeken naar de relatie tussen seksueel misbruik als kind en het latere ontstaan van psychopathologie kennen dezelfde problemen als die naar de relatie met gewelddadig gedrag op latere leeftijd: ze zijn allemaal retrospectief; het lijden aan een psychiatrische aandoening zou de kans kunnen doen toenemen op rapportage van seksueel misbruik als kind; de gebruikte definities van seksueel misbruik verschillen; in weinig onderzoeken werden controlegroepen gebruikt.

Gecontroleerde onderzoeken Seksueel misbruik als kind is in dit verband het meest bestudeerd. De literatuur aangaande langetermijneffecten daarvan wijst op stemmingsstoornissen, stoornissen in het zelfbeeld, in seksualiteit en relatievorming. Pogingen om dit te omlijnen als een specifiek syndroom (Zlotnik 1996) zijn mislukt.

Er is stevige evidentie dat er bij personen met een geschiedenis van seksueel misbruik meer psychopathologie gezien wordt op latere leeftijd. Een voorgeschiedenis van seksueel misbruik komt meer voor bij psychiatrische patiënten, in het bijzonder bij diegenen met affectieve stoornissen, eetstoornissen en *borderline* persoonlijkheidsstoornis (Mullen e.a. 1993). Zoals bij het verband tussen victimisatie in de kindertijd en later delinquent gedrag is ook hier de aard van de associatie onduidelijk en niet noodzakelijk causaal. Het lijkt waarschijnlijk dat seksueel misbruik geen onafhankelijke risicofactor is, maar veel eerder een element binnen een complex geheel van familiale en sociale factoren die aanleiding kunnen geven tot een psychiatrische aandoening (Mullen e.a. 1993). De literatuur suggereert tevens dat seksueel misbruik meer voorkomt bij kinderen in problematische thuissituaties. Familiale factoren zijn belangrijker risicofactoren voor misbruik dan demografische en sociale variabelen.

Mullen e.a. (1993) onderzochten in een geran-

domiseerd onderzoek bij vrouwen uit de bevolking de relatie tussen seksueel misbruik in de kindertijd en hun geestelijke gezondheid. De positieve correlatie tussen seksueel misbruik in de kindertijd en de mate van psychiatrische problemen op latere leeftijd werd hierin bevestigd. Ze trachtten het onafhankelijke effect van seksuele victimisatie te bepalen door het identificeren van andere risicofactoren, samen met hun specifieke effect op de ontwikkeling van psychopathologie op latere leeftijd. Bij hun onderzoek naar het onafhankelijk effect van seksueel misbruik als kind werd er dan ook gecontroleerd voor deze andere risicofactoren. Via logistische regressie werd aangetoond dat (de ernst van) misbruik rechtstreeks bijdraagt tot (de ernst van) psychopathologie op volwassen leeftijd. De invloed van het opgroeien in een niet-kerngezin (een kerngezin bestaat uit moeder, vader en een of meer kinderen), ouderlijke scheiding of onenigheid, inadequaat ouderschap, veelvuldig verhuizen, een fysiek of mentaal gehandicapte moeder, en geslagen worden als kind was groot. Seksuele victimisatie lijkt daarom zelden een onafhankelijk causaal element te vormen bij de ontwikkeling van psychopathologie op latere leeftijd. Niet iedereen die seksueel misbruik rapporteerde, leed aan een psychiatrische aandoening. Op de *General Health Questionnaire* (die neurotische symptomen meet), had 64% van degenen die seksueel misbruik rapporteerden geen symptomen (versus 76% bij de niet-misbruikte controles) en op de *Present State Examination* had 82% van degenen die seksueel misbruik rapporteerden geen symptomen (versus 94% bij de controles).

Weiler & Widom (1996) zagen dat slachtoffers van misbruik en/of verwaarlozing als kind hogere scores behaalden op de *Hare Psychopathy Checklist* (Hare 1991) dan niet-slachtoffers. Dit impliceert dat victimisatie in de kindertijd deel uitmaakt van de etiologie bij de antisociale persoonlijkheidsstoornis. Hodge (1992) postuleerde dat het ontwikkelen van psychopathie zijn oorsprong vindt in de posttraumatische stressstoornis ten gevolge van seksueel of fysiek misbruik in de kindertijd. Dit lijkt een coherente hypothese, maar ze is niet ge-

baseerd op stevige empirische evidentie. De onderliggende redenering bij deze hypothese is enerzijds dat fysiek en seksueel misbruik in verband worden gebracht met de kindertijd en met geweld op volwassen leeftijd en, anderzijds, dat een gedragsstoornis tijdens de kindertijd de beste predictor is voor antisociaal gedrag op volwassen leeftijd.

Retrospectieve onderzoeken bij patiënten met borderline persoonlijkheidsstoornissen hebben hoge percentages van fysiek en seksueel misbruik en verwaarlozing gegeven. Deze onderzoeken leverden verdere argumenten dat de combinatie van verwaarlozing, instabiliteit, ouderlijke onenigheid, fysiek en seksueel misbruik en het ontbreken van ondersteunende relaties in de kindertijd, bijdraagt tot het ontstaan van de borderline persoonlijkheidsstoornis (Berelowitz & Tarnopolski 1993).

Overlap tussen victimisatie en delinquentie

Op groepsniveau hebben slachtoffers en daders overeenkomende sociale, culturele en demografische kenmerken, zoals leeftijd, geslacht, etniciteit en inkomen (Fagan e.a. 1987). In het bijzonder hebben slachtoffers van gewelddadig delicten in de steden dezelfde kenmerken. Jonge mannen lopen het grootste risico slachtoffer te worden van een gewelddadig misdrijf door onbekenden.

Helaas is er weinig onderzoek op individueel niveau gedaan naar ervaringen van victimisatie en delinquent gedrag. Een aantal onderzoeken hebben aangetoond dat, op individueel niveau, degenen die bereid zijn om meer crimineel gedrag toe te geven, ook meer victimisatie rapporteren (Maung 1995). Het Britse *Crime Survey Sample* van 1992, bestaande uit 12- tot 15-jarigen is een voorbeeld van zo'n onderzoek (Maung 1995). Er werd aan een groep 12- tot 15-jarigen gevraagd naar hun criminele gedrag én naar hun ervaringen van victimisatie in het afgelopen jaar. Rekening houdende met andere factoren die een rol speelden, bleek delinquent gedrag een van de sterkste correlaties te vertonen met victimisatie bij deze jongeren.

Een dergelijk onderzoek werd uitgevoerd in een school in Glasgow (Hartless e.a. 1995). Tweëntachtig procent van alle respondenten was slachtoffer geweest van een misdrijf gedurende het afgelopen jaar. Van die groep kon 16% zelf beschouwd worden als ernstige of frequente delinquenten. Ook dit onderzoek suggereerde dus enige overlap. Het aantal respondenten was wel erg klein en de correlatie tussen victimisatie en delinquentie werd niet in detail geëxploreerd.

Singer (1981) interviewde een gerandomiseerde steekproef van mannen uit een geboortecohort-onderzoek over delinquentie om de mate van zelfgerapporteerde victimisatie te onderzoeken. Uit de slachtoffers van ernstig geweld bleken er meer latere delinquenten voort te komen en het aantal latere gewelddadige delinquente gedragingen was eveneens hoger. Het gaat echter opnieuw over een retrospectief onderzoek.

Bepaalde gebieden kennen hogere criminaliteitscijfers dan andere en het dagelijkse leven in een dergelijk gebied stelt zowel daders als niet-daders bloot aan eenzelfde risico om gevictimiseerd te worden. De slachtoffer-daderoverlap zou dus kunnen verwijzen naar een bepaalde levensstijl waarvan de onderliggende gemeenschappelijke factoren (bv. overmatig alcoholgebruik) zowel de kans op victimisatie als op delinquentie verhogen (Gottfredson 1981). Daders en slachtoffers zijn het product van dezelfde sociale klasse en omgeving en hebben gemeenschappelijke waarden. Misdad wordt soms gezien als een manier om een (geïdealiseerde) hogere socio-economische status te bereiken (Fagan e.a. 1987). Het plegen van misdaden kan een strategische beslissing zijn op basis van observatie of van ervaring met geweld. Vooral bij geweld in gezinnen en door bendes lijkt dit mechanisme van belang te zijn. Vele theorieën suggereren dat delinquent gedrag geleerd wordt in een bepaalde omgeving in interactie met anderen. De 'cirkelvan-geweld-hypothese' sluit hierbij aan.

Samenvattend kunnen we stellen dat er toenemende evidentie is voor een significante overlap tussen daders en slachtoffers. Er is echter nog aanzienlijk meer onderzoek nodig om de exacte aard van deze relatie te bepalen.

Victimisatie na delinquent gedrag

In sommige gevallen kunnen delinquenten gezien worden als slachtoffers van hun eigen delict: zij ervaren hun eigen delict als traumatisch. In de literatuur vindt men talrijke meldingen van delinquenten die lijden aan posttraumatische stressstoornis ten gevolge van hun delict (Harry & Resnick 1986; Kruppa 1991; Thomas e.a. 1994). Deze reacties waren meer uitgesproken als de dader een emotionele relatie had met het slachtoffer.

Geestesgestoorde daders kunnen verder gevictimiseerd worden in de gevangenis, gezien de hoge frequentie van geweld aldaar. In het bijzonder seksuele delinquenten zijn in de gevangenis vaak het slachtoffer van fysiek of seksueel geweld. De kans op suïcide in de gevangenis is ongeveer viermaal hoger dan die in de gewone populatie (Dooley 1990). Liebling (1995) benadrukte het belang van het vermogen om om te kunnen gaan met de gevangenschap op zich, als factor in het al dan niet als traumatisch ervaren van een gevangenisstraf. Volgens Liebling (1995) hadden gevangenen die suïcide pleegden in de gevangenis vaak een verleden van geweld en familiale problemen en bleken ze het gevangenisleven vrijwel ondraaglijk te vinden op de meeste vlakken. Bovendien bleken de geestesgestoorde daders het meest moeite te hebben met de omstandigheden die de gevangenis met zich meebracht.

Daders met een psychiatrische aandoening krijgen in de gevangenis vaak niet de behandeling die ze nodig hebben. Gunn e.a. (1991) stelden echter vast dat 37% van de mannelijke gevangenen een psychiatrische diagnose had – meestal ging het om middelenmisbruik, persoonlijkheidsstoornis, neurose en seksuele deviatie. De cijfers waren nog hoger bij hen die in voorarrest zaten (63%) (Brooke e.a. 1996).

Geestesgestoorde daders kunnen soms ook het slachtoffer worden van gerechtelijke dwalingen (wanneer politie- of justitieonderzoeken niet uitgevoerd worden of geen of onvoldoende rekening gehouden wordt met hun psychiatrische aandoening) (Gudjonsson 1992). Ze kunnen het slachtoffer worden van de media, of van sociale

uitsluiting, of van stigmatisatie. King & McDermott (1990) suggereerden dat gevangenen steeds een zeker risico lopen van een willekeurige of een onderdrukkende benadering door het gevangenispersoneel. Veel van deze risico's gaan op voor alle delinquenten. Geestesgestoorde daders zijn echter wellicht nog meer kwetsbaar door hun psychiatrische aandoening op zich.

CONCLUSIE

Hoewel gevictimiseerde kinderen op zich een groter risico lopen van delinquent gedrag op latere leeftijd volgens Widom's cijfers, vertoont desalniettemin de overgrote meerderheid géén delinquent gedrag. De manier waarop victimisatie in de kindertijd het risico verhoogt bij sommige personen en bij anderen niet blijft voorlopig onduidelijk. Evenmin is het duidelijk wat mogelijke beschermende factoren zijn in geval van victimisatie.

In het algemeen vinden we in de literatuur overeenkomstige resultaten voor victimisatie in de kindertijd en psychopathologie of delinquentie op latere leeftijd. Ervaringen van victimisatie in de kindertijd lijken een risicofactor van zowel psychopathologie als delinquentie. Het blijkt echter moeilijk om deze risicofactor te isoleren uit de gelijktijdig bestaande andere risicofactoren.

De literatuur en het onderzoek betreffende factoren die mogelijk beschermend werken tegen het ontstaan van delinquentie en psychopathologie na victimisatie in de kindertijd is erg schaars. Verder onderzoek naar deze beschermende factoren is absoluut geïndiceerd om een adequate preventie te kunnen verwezenlijken.

Er blijven heel wat onduidelijkheden over de mechanismen en mediërende factoren die betrokken zijn in de relatie tussen victimisatie, delinquentie en psychopathologie. Het web van interacties is moeilijk in zijn totaliteit te ontrafelen. Geen enkel verband lijkt lineair in een bepaalde richting. In de plaats ervan is er een wederzijdse beïnvloeding. Idealiter zou nader onderzoek prospectief moeten zijn. Een beter inzicht in de be-

trokken mechanismen kan wellicht helpen om meer effectieve behandelings- en preventieplannen op te stellen voor geestesgestoorde daders. Er moet tevens meer aandacht gaan naar beschermende factoren.

De link tussen victimisatie en delinquentie is niet onvermijdelijk, onverbreeklijk of onoverkomelijk. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen wat het grootste deel van ernstig gevictimiseerden – in ieder geval ogenschijnlijk – gezond houdt.

LITERATUUR

- Berelowitz, M., & Tarnopolsky, A. (1993). The validity of borderline personality disorder: an update and review of recent research. In P. Tyrer & G. Stein (Red.), *Personality Disorder Reviewed* (pp. 90-112). London: Gaskell.
- Brooke, D., Taylor, C., Gunn, J., e.a. (1996). Point prevalence of mental disorder in unconvicted male prisoners in England and Wales. *British Medical Journal*, 313, 1524-1527.
- Dooley, E. (1990). Prison suicide in England and Wales, 1972-87. *The British Journal of Psychiatry*, 156, 40-45.
- Fagan, J., Piper, E.S., & Cheng, Y.-T. (1987). Contributions of victimisation to delinquency in inner cities. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 78, 586-608.
- Gottfredson, M.R. (1981). On the aetiology of criminal victimisation. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 72, 714-726.
- Gudjonsson, G.H. (1992). *The Psychology of Interrogations, Confessions and Testimony*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Gunn, J., Maden, A., & Swinton, M. (1991). *Mentally disordered prisoners*. London: Home Office.
- Hare, R.D. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist-Revised*. Toronto: Multi-Health Systems.
- Harry, B., & Resnick, P.J. (1986). Posttraumatic stress disorder in murderers. *Journal of Forensic Sciences*, 31, 609-613.
- Hartless, J.M., Ditton, J., Nair, G., e.a. (1995). More sinned against than sinning. A study of young teenagers' experience of crime. *The British Journal of Criminology*, 35, 114-133.
- Hodge, C. (1992). Effects of stimulus-stimulus-consequence relations on the formations of stimulus equivalence classes. *Dissertation Abstracts International*, 52, 3929.
- King, R.D., & McDermott, K. (1990). 'My geranium in subversive': some notes on the management of trouble in prisons. *The British Journal of Sociology*, 41, 445-471.
- Kruppa, I. (1991). Perpetrators suffer trauma too. *The Psychologist*, 4, 401-403.

- Liebling, A. (1995). Vulnerability and prison suicide. *The British Journal of Criminology*, 35, 173-187.
- Maung, N.A. (1995). Young people, victimisation and the police: British Crime Survey findings on experiences and attitudes of 12 to 15 year olds. *Home Office Research Studies Report*, nr. 140. London: HMSO.
- McCord, J. (1983). A forty year perspective on effects of child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 7, 265-270.
- McCord, W., & McCord, J. (1959). A follow-up report on the Cambridge-Somerville youth study. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 322, 89-96.
- Monahan, J. (1981). *Predicting Violent Behaviour*. Washington, DC: Government Printing Office.
- Mullen, P.E., Martin, J.L., Anderson, J.C., e.a. (1993). Childhood sexual abuse and mental health in adult life. *The British Journal of Psychiatry*, 163, 721-732.
- Rivera, B., & Widom, C.S. (1990). Childhood victimization and violent offending. *Violence and Victims*, 5, 19-35.
- Singer, S. (1981). Homogeneous victim-offender populations: a review and some research implications. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 72, 779-788.
- Thomas, C., Adshead, G., & Mezey, G. (1994). Case report: traumatic responses to child murder. *Journal of Forensic Psychiatry*, 5, 168-176.
- Von Hentig, H. (1948). *The Criminal and His Victim*. New Haven: Yale University Press.
- Weiler, B.L., & Widom, C.S. (1996). Psychopathy and violent behaviour in abused and neglected young adults. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 6, 253-271.
- Widom, C.S. (1989a). Child abuse, neglect, and adult behavior: research design and findings on criminality, violence, and child abuse. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 355-367.
- Widom, C.S. (1989b). The cycle of violence. *Science*, 244, 160-166.
- Wolfgang, M. (1958). *Patterns in criminal homicide*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Zedner, L. (1994). Victims. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Red.), *The Oxford Handbook of Criminology* (pp. 1207-1246). Oxford: Clarendon Press.
- Zlotnick, C., Zakriski, A.L., Shea, M.T., e.a. (1996). The long-term sequelae of sexual abuse: support for a complex posttraumatic stress disorder. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 195-205.

AUTEURS

K. H. NAUDTS was ten tijde van het schrijven van dit artikel arts-assistent in opleiding tot psychiater en is nu psychiater en werkzaam als deputy director van de Forensic Psychiatry Teaching Unit, Institute of Psychiatry, Maudsley King's College, University of London te London.

K. DHONDT was ten tijde van het schrijven van dit artikel arts-assistent in opleiding tot psychiater en is nu kinder- en jeugdpsychiater in de Viersprong te Halsteren.

F. VAN DEN EYNDE is arts-assistent in opleiding tot psychiater en werkzaam bij de Universitaire Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Gent.

M. VERVAET is psycholoog en hoogleraar, verbonden aan de Universitaire Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Gent.

K. AUDENAERT is psychiater en hoogleraar, verbonden aan de Universitaire Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Gent.

C. VAN HEERINGEN is psychiater en hoogleraar, verbonden aan de Universitaire Dienst Psychiatrie van het Universitair Ziekenhuis Gent.

Correspondentieadres: dr. K. Naudts, Box PO23, Institute of Psychiatry, Maudsley King's College, University of London, London SE5 8AF. Tel.: 0044 (0) 20 7848 0680. Fax: 0044 (0) 20 7848 0921.

E-mailadres: k.naudts@iop.kcl.ac.uk.

Geen strijdige belangen meegedeeld.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 23-10-2003.

SUMMARY

The victim-offender dichotomy in psychiatry – K.H. Naudts, K. Dhondt, F. Van Den Eynde, M. Vervaeck, K. Audenaert, C. van Heeringen –

BACKGROUND In the minds of those involved in psychiatric care there is a striking dichotomy, often with a moral overtone, between victims and offenders. Victims are frequently deemed to be innocent and beyond reproach whereas offenders are seen as contemptible and despicable. However, there is a complex relationship between victimisation, delinquency and psychopathology.

AIM To review the literature in order to find links between victimisation and delinquent behaviour and between victimisation and psychopathology; thereafter to find out whether there might be ways in which these two lines of research can be merged.

METHOD The Medline database was scanned to reveal the literature published from 1966 up to present day and the PsycINFO database was searched for the literature published from 1980 up to the present day. The search was based on the following key words: victim, victimisation, offender, perpetrator, delinquency, mental disorder, psychopathology.

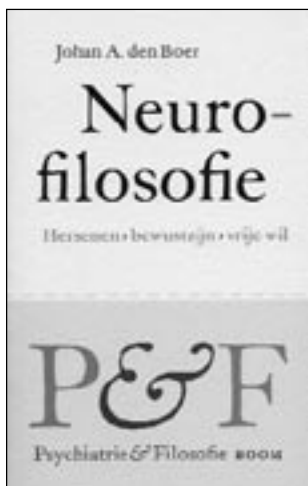
RESULTS Experiences of victimisation in childhood seem to be a sizable risk factor for both psychopathology and delinquency. However, an even greater risk factor is the general dysfunctional and deprived background that is associated with victimisation in childhood. No linear link in no particular direction was found.

CONCLUSION The assumption that there is a victim-offender dichotomy is incorrect. There is a clear relationship between victimisation and delinquency/psychopathology. Further prospective research is needed in order to expose the underlying mechanisms. This should lead to the development of more effective methods for prevention and treatment.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 46(2004)4, 219-227]

KEY WORDS offender, psychopathology, victimization

Uitgeverij Boom • Psychiatrie & Filosofie

Johan A. den Boer

Neurofilosofie

hersenen, bewustzijn, vrije wil

Dit boek gaat over hersenen, mentale processen en omgeving. Hoewel deze drie domeinen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, en ons maken tot wie wij zijn, wordt er bij de verklaring van menselijk gedrag vaak één onderdeel uitgelicht en als losstaand beschouwd. De auteur laat zien dat er andere manieren zijn om na te denken over de wijze waarop hersenen, subjectieve beleving, cognities, emoties en de omgeving zich verhouden. Hij betoogt dat de drie genoemde domeinen onderling voortdurend naar elkaar verwijzen, en pleit tegen de aloude gewoonte zich met een verklaring slechts op één domein te richten.

ISBN 90 5352 899 7, tweede druk 2004, € 25,50, ook in de boekhandel

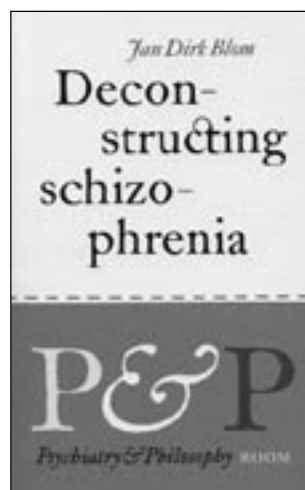
Jan Dirk Blom

Deconstructing schizophrenia

An analysis of the epistemic and nonepistemic values that govern the biomedical schizophrenia concept

Waarom heeft empirisch onderzoek naar schizofrenie tot op heden voornamelijk controversiële bevindingen opgeleverd? Dit boek betoogt dat het biomedische schizofrenieconcept een niet-valide hypothetisch construct is. In de klinische praktijk heeft het een belangrijke heuristische waarde, maar in epistemisch opzicht schiet het tekort.

ISBN 90 5352 899 7, € 21,50, ook in de boekhandel

www.uitgeverijboom.nl